

VI. OS CRITERIOS DA REHABILITACIÓN

76

Os edificios históricos adaptanse con facilidade ás condicións de confort que necesitamos, sen violenta-los seus tipos e sistemas estruturais. Rehabilitación de vivenda en Rúa do Hospitaliño.

A rehabilitación en Santiago de Compostela consolida outra forma de intervir sobre o patrimonio residencial: unha nova vía entre a reestructuración total ou maioritaria -que sofre o baleirado sistemático dos edificios- e a intervención guiada por criterios exclusivamente conservacionistas que en moitas ocasións impida a actualización e posta en uso destes inmobles.

Cuestionábase en ocasións a adaptabilidade destas construcións históricas ó que o mercado de nova planta estandarizou como condicións dunha vivenda moderna. Sen embargo, o concepto *vivenda* cambiou porque a sociedade estrea cada día novas pautas de comportamento.

Se utilizámo-lo concepto *aloxamento* antes que *vivenda* como a entendimos ata hoxe, a cidade histórica en ningún modo quedou obsoleta. Cada vez son máis as parellas sen fillos, as persoas solitarias ou as unións eventuais e de feito que precisan un espacio para vivir. Os costumes tamén mudaron e o uso das estancias faise cada vez máis complexo: estúdiase ou recébase ós amigos onde antes se durmía e se come de forma anárquica ou menos organizada, mentres

O concepto da vivenda cambiou porque a sociedade cómpre agora doutras alternativas para o aloxamento.

que novas funcións aparecen nos baños e nas cociñas. Todo isto cabe nos centros históricos, e as construcións que queremos conservar poden cumprir axeitadamente moitas destas funcións sen necesidade de violentalos seus tipos e sistemas estruturais.

Nas construcións históricas de Santiago, o entramado estrutural tradicional é un sinxelo sistema constructivo no que fachadas e interiores forman un conxunto fácil de reparar e modificar; como máquinas, estes edificios son capaces de ser desmontados peza a peza e para os que sempre teremos repostos.

Tamén debéra preocupá-rno-lo gasto enerxético de produción dos materiais que empregamos e a súa capacidade de reciclaxe. Nalgúns países do noso entorno os proxectos de construción inclúen xa un balance enerxético dos custos de produción, transporte e posta en obra dos materiais empregados, e esa esixencia pronto chegará aquí.

Hoxe existen solucións lixeiras para o illamento acústico dos entramados de piso de madeira, nin caras nin complexas, que só esixen unha coidada posta en obra. Hai tratamentos para a madeira de maior duración e menor mantemento, e tecnoloxía suficiente para introducir novas instalacións de auga sobre as estruturas históricas asegurando a súa ventilación, lixeireza e impermeabilización e impedindo a transmisión de auga á madeira.

As intervencións realizadas non pretenden ningún estado final. As edificacións que agora rehabilitamos poderán ser modificadas sen grandes custos no futuro, mediante intervencións económicas e alcanzables para adaptalas de novo e continuar vivindo nelas.

A tecnoloxía actual resolve con facilidade o illamento e as novas instalacións.

Estructura tradicional de madeira entre muros medianeiros. Edificio en Rúa de San Pedro.

Ademais, as arquitecturas da cidade histórica de Santiago merecen ser interpretadas en tódala súa complexidade, como expresión que son dunha cultura constructiva coherente co medio, de onde calquera modificación das partes déixase inevitablemente sentir no conxun-

78

As intervencións que realicemos deberán permitir, sen grandes custos, outras modificacións no futuro. Bastidores para nova tabiquería en Rúa de Bonaval.

As arquitecturas históricas deben ser interpretadas na súa complexidade. Tabique tradicional de barrote en vivenda da Rúa da Carricoba.

to. Os sistemas constructivos que forman estes edificios que agora rehabilitamos forman un sistema lóxico, de onde dimensións, pesos, escuadrías e proporcións dos materiais cumpren a súa función de tal maneira relacionados que, despois de centos de anos traballando, aínda seguen a ser útiles. Debe recordarse que son arquitecturas ensaiadas no tempo, o que obriga á reflexión previa e a análise profunda en busca da razón que ordena estes edificios, evitando, como no conto de Adolf Loos (6), posicionamentos persoais ó servizo exclusivo da vaidade profesional. A rehabilitación é un proceso solidario, no que ademais dos recursos tecnolóxicos é preciso incorporalo espírito dos oficios da construción e fomenta-la responsabilidade dos arquitectos ó proxectar sobre estruturas históricas, estremadamente fráxiles e sensibles a calquera tipo de intervención descontexto-

tualizada. O que aparentemente poden parecer limitacións á liberdade creativa cando se actúa sobre estes edificios, son as razóns últimas que dan contido a toda intervención.

En Santiago rehabilitábase o uso dos edificios desde a reflexión arquitectónica, realizando só os cambios imprescindibles pero tódolos necesarios para poder utiliza-las vivendas cos estándares e programas que requirimos na actualidade, procurando o menor custo posible en cada intervención.

Nas rehabilitacións consolídanse, refórzanse e reutilízanse aqueles elementos constructivos e estruturais que aínda presentan condicións de uso aceptables, substituíndo unicamente aquilo que xa non pode ser reciclado, e utilizando a tecnoloxía ó noso alcance para dotar o edificio de novas instalacións, maior habitabilidade e mellores condicións de uso e confort.

Os arquitectos da Oficina traballan desde a responsabilidade que significa estar propoñendo solucións en casa allea, sen perder de vista a capacidade económica dos seus usuarios e respectando o dereito dos demais a rodearse daqueles elementos que caracterizan o seu entorno máis íntimo, -a súa vivenda-, materializados xeneralmente nos acabados, sobre o gusto ou ocasión nin podemos nin debemos incidir máis alá do consello e asesoramento que diariamente se facilita pero que non supoñen ningunha mingua nas condicións esenciais de conservación deste patrimonio.

A Oficina cataliza un esforzo constante de investigación na adaptación da tecnoloxía actual e das novas formas de vivir ás tipoloxías, técnicas e materiais tradicionais, intentando facer da rehabilitación un proceso sostible. Estas contribucións aseguran, por unha parte, a conservación das vivendas e edificios do centro histórico e, por outra, a inclusión dos elementos modernos que os dotan do necesario confort e funcionalidade, insistindo na necesidade de selecciona-los materiais tamén polo custo enerxético que supoñen á sociedade e a súa capacidade de reutilización e non só pola accesibilidade que facilita o mercado.

Nas intervencións consolídanse, refórzanse e reutilízanse tódolos elementos que poden ser reciclados. Rehabilitación de vivenda en Rúa de Vista Alegre.

Responsabilidade e respecto ós gustos particulares na elección dos elementos e acabados que caracterizan o entorno dos usuarios.

EL MAESTRO GUARNICIONERO

Adolf Loos

Érase una vez un maestro guarnicionero. Un maestro hábil y bueno. Hacía unas sillas de montar con una forma tal que en nada recordaban a las de pasados siglos. Ni a las turcas ni a las japonesas. Es decir, sillas de montar modernas. Pero él no lo sabía. Sólo sabía que hacía sillas de montar. Tan bien como le era posible.

Llegó a la ciudad un curioso movimiento. Se llamaba Secession. Pedía que sólo se produjeran artículos de consumo modernos.

Cuando el maestro guarnicionero oyó esto, cogió una de sus mejores sillas y se fue con ella a ver a un dirigente de la Secession. Y le dijo: "Señor profesor -ya que el hombre interpelado lo era, pues los dirigentes de este movimiento fueron nombrados enseguida profesores-, ¡señor profesor!, he oído hablar de sus pretensiones. Yo también soy un hombre moderno. A mí también me gustaría trabajar de acuerdo con lo que es moderno. Dígame usted: esta silla de montar, ¿es moderna?"

El catedrático observó la silla y dirigió al maestro un largo discurso del que solamente distinguió las palabras arte y artesanía, individualidad, moderna, Hermann Bahr, Ruskin, artes aplicadas, etc., etc. Pero el resultado fue: No, esta silla no es una silla de montar moderna.

Os materiais débense seleccionar tamén polo seu custo enerxético e non só pola accesibilidade que nos brinda o mercado. Vivenda rehabilitada en Rúa do Hospitaliño.

El maestro se marchó de allí avergonzado. Y pensó, trabajó y volvió a pensar. Pero a pesar de que se esforzaba mucho en cumplir las pretensiones del profesor sacaba siempre el mismo modelo de silla de montar.

Afligido, se fue otra vez a ver al profesor. Le contó su pena. El profesor observó los intentos que había realizado el maestro y le dijo: "Querido maestro, usted no tiene fantasía". Sí, sí, era esto. Evidentemente, él no tenía fantasía. ¡Fantasía! Pero no sabía que en la actualidad fuera precisa para hacer sillas de montar. Si la hubiese tenido, seguramente se habría hecho pintor o escultor. Escritor o compositor. Pero el profesor le dijo: "Venga mañana otra vez. Estamos aquí para fomentar la industria y fecundarla con ideas nuevas. Quiero ver lo que puede hacerse por usted".

Y en su clase, propuso el siguiente concurso: Un proyecto de silla de montar. Al día siguiente, llegó el maestro guarnicionero. El profesor pudo enseñarle 49 proyectos. Sólo tenía 44 alumnos, pero cinco proyectos los había hecho él. Tenían que pasar a estudio por su interés. Durante largo rato miró el maestro los dibujos y sus ojos se iban aclarando cada vez más. Luego dijo: "Señor profesor, si yo supiera tan poco de cabalgar, de caballos, de la piel y del trabajo de ésta como ellos, también tendría fantasía".

Y vive feliz y contento.

Y hace sillas de montar. ¿ Modernas?

Lo ignora. Sillas de montar.